

PIJPEN ALS KINDERSPEELGOED III

door Fred Tymstra en Ferrie Kompier

In de vorige afleveringen van pijpen als kinderspeelgoed hebben de bellenblaaspijp en de pijp als fluit aandacht gekregen, omdat deze vormen van speelgoed - en zeker het bellenblazen - bij velen onder ons nog wat nostalgische herinneringen naar boven zullen hebben gehaald. Dit geldt in veel mindere mate voor het gebruik of moeten we zeggen misbruik, waarvoor we nu de aandacht vragen.

We moeten daarvoor terug naar de tijd, dat het roken nog niet in het verdomhoekje zat en de stenen pijp een gewaardeerd

hulpmiddel was om de geneugten van de tabak te smaken, een tijd dat men nog ongehinderd door actiegroepen prentbriefkaarten op de markt kon brengen als de hier getoonde uit het jaar 1914. Nauwkeurige beschouwing met het vergrootglas laat overigens zien, dat de pijp een typische bellenblaaspijp is (Zie PKN 14, 54, afb. 2b, pag. 346) en dat de rook uit de pijp niet door het bevallige kind zelf geproduceerd werd maar door de fotograaf en diens retoucheerstift. Kinderen onder de 16 jaar mochten in het openbaar niet roken en verkoop van tabaksartikelen was al helemaal uit den boze aan kinderen onder die leeftijd.

Mochten en mogen de kinderen dan al niet roken, het nadoen van volwassenen is nooit ongeoorloofd geweest. Simpelweg doen alsof je rookt is nog altijd een geliefd tijdverdrijf. Denk maar aan het roken uit een eikeltje of een kastanje, dat iedereen als kind wel eens gedaan heeft. Maar stenen pijpen waren vroeger ook nog nuttig om er andere spelletjes mee te spelen, zoals het spel van de gehangene...

De gehangene

Dit was een spelletje dat uit Engeland afkomstig heette te zijn. Je had er een pijp, een kurk, een rietje, wat ijzerdraad als ook een mes, een fijne vijl en eventueel een handige vader voor nodig.

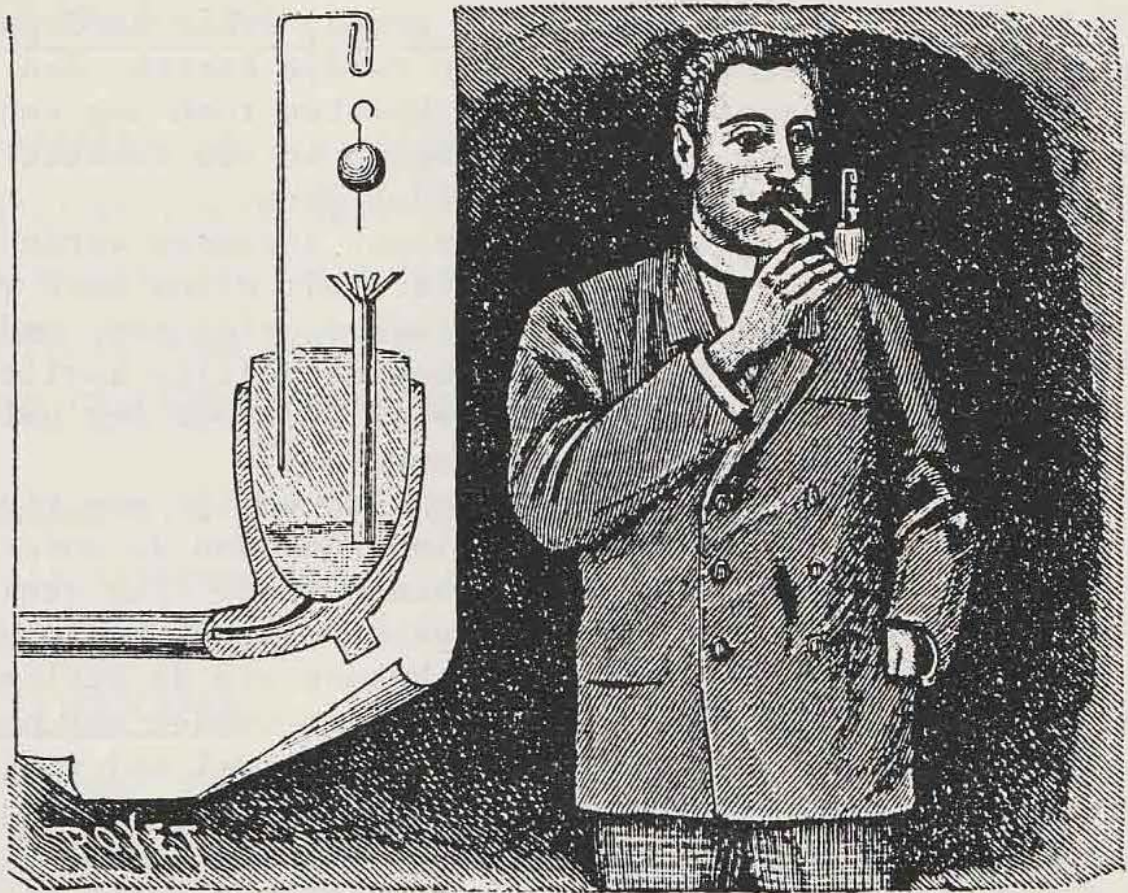
Van de kurk werd zodanig een schijf gesneden, dat die in de kop van een pijp paste. Deze schijf werd doorboord voor het rietje, dat boven ingesneden diende te worden om er een balletje van kurk op te kunnen leggen. Dat balletje, met een doorsnede van 1 cm, werd gesneden uit de rest van de kurk. De fijne vijl diende voor de finishing touch. Door het balletje ging een fijn ijzerdraadje, dat aan beide zijden moest uitsteken. Van het ene uiteinde werd een open haakje gebogen, terwijl het andere uiteinde diende als tegenwicht voor het haakje. In de kurk op de kop van de pijp werd loodrecht een ijzerdraad gestoken, de galg, met een gebogen oogje precies een cm of zes, zeven boven het rietje. Zie *afb. 1* voor de duidelijkheid. Als je nu door de pijp blies, ging het balletje omhoog en omlaag naargelang de luchtstroom. Met enige oefening lukte het wel om het balletje, Jack de Ripper dus of een andere snoodaard, met zijn haakje aan het oogje van de galg te hangen.

De schrijver van het boek TOM TIT waaruit dit spelletje en de volgende proef genomen zijn, wilde de vaders nog een goede raad meegeven:

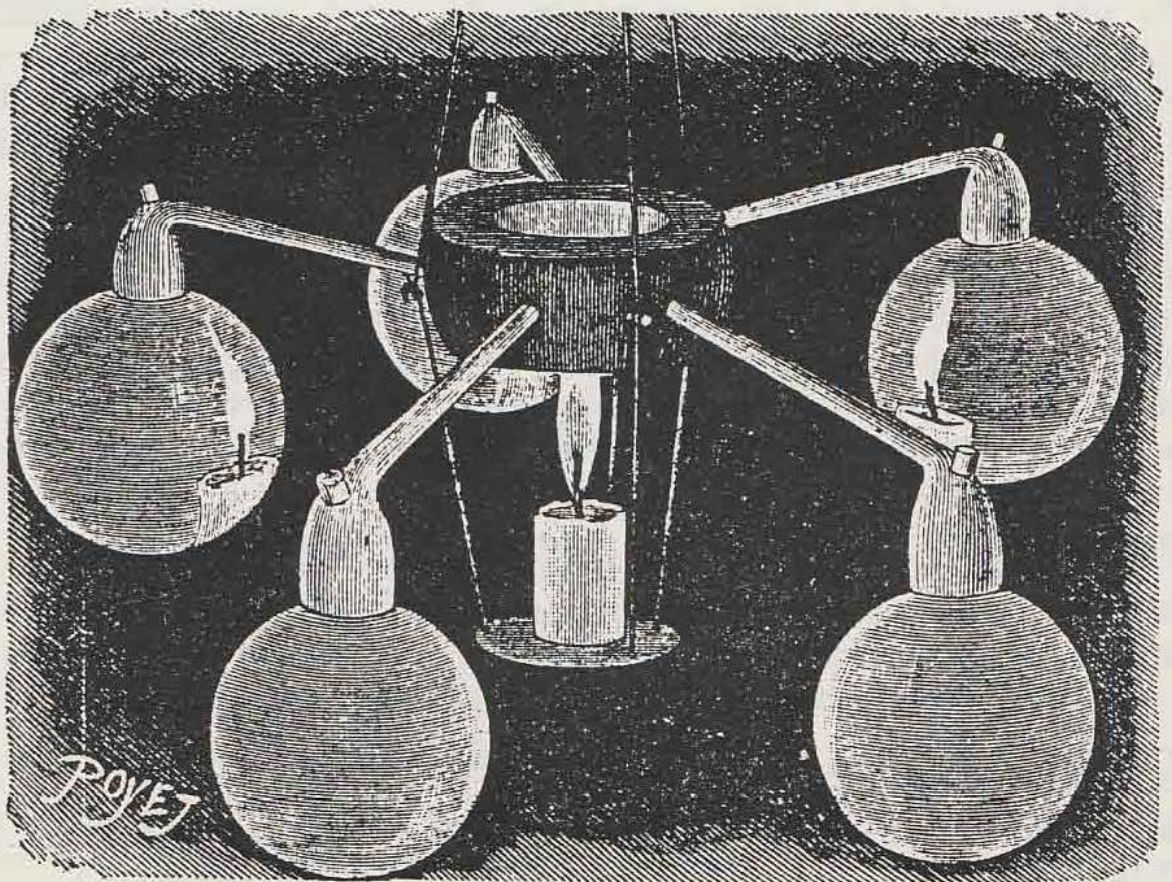
"Ingeval er eene steenen pijp gebruikt is, geef ik aan de vaders den volgenden raad: maak het einde van den steel over een eind van omstreeks 5 c.M. in de vlam eener kaars heet en bedek dat eind met een laagje lak, waardoor de pijpjaarde niet aan de huid der lippen kan kleven, daar deze bij kinderen zeer teer is. Hetzelfde wordt ook verkregen door het eind een weinig vet te maken."

Lichtkronen van zeepbellen

Hoewel dit een proef heet te zijn, zal dit voor kinderen toch eerder een avondvullend spel zijn geweest, met zijn allen gezellig rond de tafel, vol spanning of het zou lukken...

Afb. 1

Afb. 2

Je had ervoor nodig een behoorlijk grote, dikke aardappel, een appelboor, drie spelden, garen, een rondje karton, een kaarsje, vijf of zes stenen pijpen (die kostten toen nog een paar centen per stuk), een bakje met zeepsop en een rokende vader. *Afb. 2* mag het weer allemaal verduidelijken.

Nu moest er een schijf van de aardappel gesneden worden ter dikte van twee vingers. Niet vermeld wordt wiens twee vingers dat moesten zijn. Als moeder deze taak op zich nam, omdat het aardappel schillen in de tijd dat men dergelijke spelletjes speelde, een exclusieve bezigheid voor de vrouw des huizes was, zullen het haar vingers zijn geweest.

Door middel van de appelboor werd van de schijf een ring gemaakt. Dan mocht je onder het toezien van de andere kinderen drie spelden op gelijke afstanden in de ring steken. Je grotere broer of zus had ondertussen aan het kartonnetje drie draden geprutst. Deze draden kwamen via de spelden een eind boven de aardappelring bij elkaar en werden aan het plafond bevestigd. Hier zal de hulp van vader wel bij nodig zijn geweest. Was het plafond te hoog, dan mocht het misschien ook wel aan de bovenlijst van de deuropening.

Was dit al spannend geweest, wat nu volgde was niet minder spannend. Want nu moest er - door elk kind natuurlijk - een niet te kleine bel geblazen worden aan een pijp met een niet te lange steel.

Nu was weer de beurt aan vader. Hij stak een met zeepsop natgemaakte, afgebroken pijpsteel in de bel en blies er - na een trek te hebben genomen van zijn eigen pijp - tabaksrook in. De bel aan de pijp verkreeg zo de gedaante van een matgeslepen bol op een gaslamp.

Nu was het zaak om de van rook voorziene zeepbel in de aardappelring te steken. Daarbij kon nog van alles misgaan. En dat zo'n vijf of zes keer op gelijke afstanden. Ten slotte moest er nog een brandend kaarsje op het kartonnetje geplaatst worden. Een gejuich ging op, als je inderdaad volgens het boekje niet één doch meerdere kaarsevlammen in de zelfgemaakte lichtkroon zag weerkaatst!

BRON

TOM TIT, *Natuurkunde in de huiskamer* (derde serie) uit het Frans bewerkt door D.H. Cocheret. *(Met dank aan L. van den Berg voor het inzenden van de gegevens)*

OPROEP

Wie o wie weet iets te melden over de figuur van ALLY SLOPER? Reacties graag naar Fred Tymstra of Ferrie Kompier.